

Fæsteejendomme, hvis Jord, naar Fæstet var udløbet, blev inddraget under Gaarden, og Fæsteren havde saa ikke anden Udvej end at gaa sin Vej, tage Huset paa Ryggen og spadserere med det. Men det vil let ses, at, naar Bygningerne havde en forholdsvis stor Værdi — mange af dem vare temmelig store og indrettede paa 2 Heste og nogle Køer — var Manden overordentlig uheldig stillet; i de sidste Aar, han havde Jorden, kunde han slet ingen Forbedring gøre, men maatte se at faa saa meget som muligt ud deraf og lade Bygninger og Jord være i daarlig Stand, saa det hele forfalt. Hvis man i tidligere Tid fra Statsmagts Side havde været opmærksom paa disse for Bornholm særlige Forhold, vilde man som i det øvrige Danmark have truffet Bestemmelser for Fæstegaarde og Fæstehuse med Indskrænkninger i Ejernes Ret for at værne Brugene eller Fæsterne. Nu er det mig ikke ganske klart, hvorvidt denne Lov kan anvendes paa de særegne Forhold paa Bornholm. Jeg antager ikke, at § 1 vil kunne anvendes; det vilde være et Tilbageskridt, idet det der bestemmes, at disse Jorder, som have været bortfæstede, skulle bortfæstes paa Fæsterens eller hans Enkes Levetid. Naar vi paa Bornholm have Bortfæstninger paa 50 Aar, maa dette regnes for fordelagtigt, fordi man saa ved, naar Fæstet gaar ud. Derimod forekommer det mig, at Bestemmelserne i § 2 ogsaa maatte kunne anvendes derovre, naturligvis med nogen Modifikation. Som jeg sagde før, Lejeren ejer selv Huset, og der vil man vanskelig kunne overføre Bestemmelsen om, at Ejeren skal overtage de Bygninger, Lejeren bygger. Men Bestemmelsen om Erstatning for Grundforbedring af Jorden maa kunne overføres. Jeg skal derfor henstille til den højtærede Landbrugsminister og det eventuelle Udvalg at overveje dette særlige Forhold og maaske foreslaa særlige Bestemmelser derom, som kunne passe paa Bornholm. — Hvorledes vil Fæsterens eller Lejerens Ret blive i Tilfælde af Ejernes Insolvens eller Fallit? Kan Fæsteren da ikke faa sin Fordring privilegeret, hvis han har bygget til Huset og foretaget større Forbedringer? Ellers faar han maaske ingen Ting. Vi se saa tidt, at det kun er 1ste Prioritet, der faar noget. Det er jo ikke saa længe siden, vi have oplevet det Eksempel, at en københavnsk Institution, der har laant et større Beløb i 1ste Prioritet i en stor jydsk Ejendom, derved led betydeligt Tab, idet ikke en Gang 1ste Prio-

ritet blev dækket. I lignende Tilfælde faar Fæsteren slet ingen Ting.

Landbrugsministeren (*Ole Hansen*):

Det er første Gang, jeg har Lejlighed til i dette høje Ting at drøfte en Sag af større Betydning, thi jeg anser den foreliggende Sag for en saadan, idet den har en meget stor Betydning for de mange Tusinde Fæste- og Lejehusmænd, der findes i Landet. Det er derfor ganske naturligt, at jeg med stor Opmærksomhed har fulgt de forskellige Udtalelser i Dag. Et gammelt Ord siger, at „godt begyndt er halv fuldendt“, og hvis dette er rigtigt, ogsaa naar det drejer sig om Lovgivningsspørgsmaal, har dette Lovforslags Modtagelse i Dag ikke alene sin Betydning for selve denne Sag, men ogsaa videre, og jeg tænker navnlig her paa de andre betydningsfulde Lovforslag, som jeg senere hen i Samlingen forhaabentlig vil faa Lejlighed til at drøfte med det høje Ting. — Det vil derfor neppe undre ærede Medlemmer, at jeg er vel tilfreds med de Udtalelser, som kom fra det ærede 6te Medlem for 2den Kreds (Dannelskjold-Samsø) og det ærede 4de Medlem for 7de Kreds (Rottbøll) angaaende de to Afsnit i Lovforslaget, som omhandle Lejehuse og Tjenestehuse. Men jeg kan dog ikke tilbageholde min Beklagelse over, at det synes, som om ogsaa disse ærede Medlemmer ere Modstandere af Bestemmelserne i § 1. Der blev om dem af den ærede første Taler her i Dag (Dannelskjold-Samsø) sagt, at det var uretfærdigt at paalægge de nu bestaaende Fæstehuse Fæstetvang. Jeg tror ikke, det er rigtigt. Jeg paaskønner selvfølgelig, at det ærede Medlem brugte Betegnelsen „uretfærdigt“, medens andre ærede Medlemmer have brugt Udtrykket „et Indgreb i Ejendomsretten“, og jeg paaskønner det, fordi jeg deri ser et svagt Haab om, at det dog muligvis vil kunne lykkes ogsaa at opnaa Overenskomst om Bestemmelserne i § 1. Jeg tror imidlertid heller ikke, at Ordet „uretfærdigt“ er rigtigt. Vi ville jo dog kun her i § 1 fastslaa de samme Rettigheder for Husmændene, som nu gælde for Gaardmændene, og ere der gaaede ud fra den Betragtning, at det selvfølgelig har en stor Betydning for Husmanden, at Fæsteretten kan blive bevaret. Det er et Tilbageskridt for Husmændene, at saa mange Fæstehuse ere gaaede over til Lejehuse, ingen vil sikkert kunne benægte det. Det er et stort Fremskridt, at saa mange Huse ere gaaede over til Ejendom, men det er et Tilbageskridt, at en Del af vore Fæstehuse er gaaet